

Keywords: *neverbalika, non-discursive, para-discourse, non-rationalpara-structure, interactivecontact.*

Липтінова Ю. І., аспірантка, ХНУ ім. В. Н. Каразіна, викладач кафедри іноземних мов, ХНЕУ ім. С. Кузнеця (Україна, Харків), *Sergay2004@list.ru*

Інтерактивні контакти як фактор параструктурності соціальності

Розглядається така тенденція сучасного суспільного життя як "стирання" значущості комунікативного спілкування. Активне використання соціальними акторами невербальних засобів трансляції змістів призводить до збільшення простору парадискурса, який виступає основним чинником, що впливає на формування параструктурності соціальних взаємодій. Соціальність набуває вигляду інтерактивної спільноти без спільності.

Ключові слова: *невербалика, недискурсивність, парадискурс, позараціональне, параструктура, інтерактивний контакт.*

* * *

УДК 130.31+162+141.32

Грекова В. С.
аспірантка кафедри філософії та політології,
Національна Металургійна академія України
(Україна), *vikgrekova@gmail.com*

ТВОРЧИСТЬ ТА КРЕАТИВНІСТЬ: СИНКРЕТИЧНИЙ ЗВ'ЯЗОК

Розглядаються поняття творчості та креативності особистості. Проводиться компаративний аналіз зазначених понять. Розкриваються основні відмінності трактування та використання їх у соціально-філософському аспекті. Обстоюється думка, що творчість та креативність нерозривно пов'язані між собою.

Ключові слова: *творчість, креативність, інноваційність, творча діяльність, буття, особистість.*

Творча особистість в усі періоди розвитку та трансформації суспільства вважалась одним із найголовніших його здобутків та досягнень, адже без неї не можливий був би рух до прогресу та інноваційних здобутків. Творчість – це позитивно спрямована діяльність, каталізатор прогресивних змін у суспільстві, культурі.

Феномен творчості взагалі та творчої активності особистості зокрема хвилював думки філософів з часів античності до наших днів та постійно привертая до себе чималу увагу. Культурологічні дослідження творчості базуються на виявленні в останньому загального стрижня, який на тлі різноманітних видів творчості дозволяє віднайти спільні позиції, спрямовані на соціальну самореалізацію творця як самодостатньої, креативної особистості [1].

З огляду на це, метою статті є обґрунтування думки того, що творчість та креативність нерозривно пов'язані між собою та не можуть існувати один без одного.

У сучасному світі такі поняття як "творчість", "креативність", "інноваційність" набувають особливого значення через певну групу факторів: з одного боку вони постають невід'ємними рисами людини як індивідуальності або як суб'єкту сучасного світу, а з іншого – коли не отримують достатнього розвитку стають бажаними онтологічними характеристиками людини, що проявляється досить часто і пов'язане з проблемами глобалізації суспільства [1, с. 4].

Проблематика творчості та креативності особистості цікавила філософів та дослідників в усі часи. Зокрема до неї звертались Аристотель, Т. Аквінський, І. Кант, М. Бердяєв та інші. Феномен творчості вивчався у працях таких вітчизняних філософів та психологів, як В. Виготський, Д. Узнадзе, О. Леонтьєв, А. Лурия, Л. Левчук, М. Ярошевський, П. Гайденок, В. Шинкарук, Ю. Іщенко. Різні аспекти творчості та креативності

досліджували Г. Гарднер, М. Г. Грубер, К. Тейлор, Дж. Гілфорд, В. Моляко, Ю. Трофимов та багато інших.

Феномен творчості та поняття креативності стали останнім часом предметом жвавих наукових зацікавлень, що спричинило появу низки публікацій та наукових розвідок. Спектр праць, які висвітлюють ці теми доволі різноманітний і представлений українськими, російськими, польськими, американськими дослідниками та науковцями багатьох інших країн. Саме тому можна сміливо вести мову про те, що ці поняття знаходяться у міждисциплінарній практиці.

Більшість філософів в дослідженні творчості виходять за межі розуміння людини як суб'єкта культури в сучасному суспільстві, намагаючись одночасно усвідомити специфіку людської творчості в ретроспективі [5]. Творча діяльність, у свою чергу, виступає головною умовою розвитку не тільки окремої особистості, а й культури суспільства в цілому.

Поняття творчості має історичний характер і складається в межах конкретного способу філософування. Модифікації цього поняття стосуються змін основної критеріальної характеристики – новизни, тобто результату діяльності або характеру та методів її протікання. У разі класичного поняття творчості новизна, головним чином, стосувалася результату діяльності, який бачився як стійко новий по відношенню до всього [6].

У "Великому тлумачному словнику української мови" творчість визначається як діяльність людини, яка спрямована на створення духовних, матеріальних, цінностей; діяльність, що пройнята елементами нового, вдосконаленням, розвитку [3].

Творчість – це процес оригінальної людської діяльності, у результаті якої створюються якісно нові матеріальні і духовні цінності, виникають нові предмети, способи поведінки і спілкування, нові образи і знання. В процесі творчості не тільки відбиваються предмети та явища об'єктивного світу, але й пізнаються цілі, умови та причини виникнення та існування цих предметів та явищ. Тому творчість слід розглядати як процес складних об'єктивно-суб'єктивних відносин між творцями та об'єктами творчості, як єдність пізнання та перетворення.

Творчість трактується як явище, яке присутнє у різних формах і рівнях людського буття. Творчість – це спосіб самовираження, самореалізації людини. Аналіз механізму і закономірностей творчості демонструє, що більшість якостей людини, котрі необхідні для творчості, розвиваються в процесі навчання і творчої діяльності, а, отже, притаманні та доступні кожній людині, що має нормальну психіку та необхідні фізичні дані [7, с. 11–15]. Творчість – це родова властивість життєдіяльності людини й людства в цілому і дійсно являється фундаментальною характеристикою сучасної особистості. Потреба у творчості стимулює формування творчого задуму. При цьому можуть знадобитися додаткова інформація, знання, думки, враження, креативність, інтуїція та натхнення. В основі творчості лежить, як правило, трудова діяльність людини. Праця – єдиний засіб перетворення людини в творчу особистість. Творчі ідеї самі собою не народжуються, а виникають тоді, коли людина відчуває потребу щось змінити, вдосконалити [12].

Взагалі, творчість являє собою вищу форму універсально осягнутої креативності, ця форма іманентно властива всім рівням ієрархії буття. Разом з тим сучасні наукові трактування природи творчості підкреслюють креативні здібності людини як вираження її сутності.

Сьогодні дедалі більше та частіше можна зустрітись із таким поняттям як “креативність”, котре доволі часто ототожнюється із “творчістю” та вживається як синонім останнього. То ж чи можна, наприклад, сказати, що креативна людина – це творча особистість, а креативність – це творча діяльність? Якщо так, то в чому ж тоді різниця між тлумаченням цих понять? Чи можливо вони дійсно виступають в одному синонімічному ряді? Тому спробуємо розібратися у цих запитаннях детальніше.

Наразі все частіше робляться спроби розглянути проблему творчості в контексті ідеї “глобальної креативності”, в рамках визнання онтологічного статусу креативних процесів. А, отже, ми маємо наступне: поняття “творчість” у сучасному значенні має порівняно невелику історію, яка складає близько 200 років. Однак сам термін “творчість” є начебто старшим. Уже в античний період творчість розглядалась як універсальний феномен людського буття. Ані стародавні греки, ані римляни не використовували саме це поняття, хоча й користувались певними термінами, для позначення особливої діяльності поета чи митця. Римляни ж використовували наступні терміни: для творчості “creatio” і творчий – “creator”. І лише у XIX столітті поняття “творчий” увійшло до мови мистецтва і науки для характеристики митця.

З XX століття межі розуміння поняття творчості значно розширилось, оскільки тепер творчими особистостями можуть вважатися не тільки митці, а й люди, які працюють в інших галузях [5]. Творчою може бути людина, яка створює щось нове, новий продукт або ж є інноватором у певному виді діяльності. Людина може вважати себе творчою, якщо не повторює чи наслідує когось або щось. Тобто у сучасному соціально-філософському дискурсі треба вести мову про новий тип людини – *homocreative* або ж *homo-creator*.

Вперше термін “креативність” застосував у 1922 році Д. Сімпсон, цим терміном він визначив спроможність та хист особистості відмовлятися від стереотипних способів мислення. Креативність (від лат. *Creation* – творення) – це здатність людини породжувати незвичайні ідеї, знаходити оригінальні рішення, відхилятися від традиційних схем мислення. Так, під креативністю розуміють здатність виявляти нові способи вирішення проблем і нові способи вираження. У найзагальнішому вигляді креативність розуміється як загальна здатність до творчості.

У філософській енциклопедії наводиться наступне визначення поняття “креативність”: “... – це здатність творити, здатність до творчих актів, які ведуть до нового незвичного бачення проблеми або ситуації...” [13].

У зв’язку з появою поняття “креативність” виникло нове питання: яке співвідношення між творчістю та креативністю? І взагалі чи можна ототожнювати ці поняття або ж одне є лише різновидом іншого? Так, Л. Б. Єрмолаєва-Гоміна [6] вважає, що творчість є найбільш яскравим і типовим поданням креативності.

Т. Баришева [2], в свою чергу, вважає, що поняття “творчість” і “креативність” диференціюються. Так, перше виступає як процес і результат, а друге – як суб’єктивна детермінанта творчості. Під креативністю мається на увазі здатність отримувати цінні результати нестандартним способом.

В цілому слід сказати, що креативність різними авторами розуміється по-різному, зокрема як: здатність до творчості; інтелектуальна творчість; щось нове, оригінальне; вихід за межі вже наявних знань тощо.

Уже в 60-х роках XX століття було запропоновано понад 60 визначень поняття “креативність”. Взагалі, це поняття можна розглядати у вузькому і широкому значеннях. Креативність у вузькому значенні – це мислення, відмінною рисою якого є готовність висувати безліч в рівній мірі правильних ідей щодо одного і того ж об’єкта [9]. Креативність у широкому розумінні слова – це творчі інтелектуальні здібності, можливість внесення чогось нового. Креативній особистості можна дати наступне визначення – це особистість, яка володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального; внутрішні передумови, що забезпечують їй творчу активність та перетворювальну діяльність.

Творча ж особистість – це особистість, що реалізує свою креативність в різноманітних досягненнях та дослідженнях, включаючи й інноваційні.

Особистість реалізується у творчості. Тому кожній людині потрібні мужність, упертість, віра в себе та своє покликання, щоб якнайповніше уваяти себе у творчості. Творча особистість – це людина, яка має високий рівень знань і вмє відкинути звичайне, шаблонне. Для творчої особистості потреба у творчості нагальна й неодмінна.

Термін креативності іноді використовують для того, щоб визначити значення творчості, як характеристики людини, від розуміння творчості як характеристики автора як митця творчого продукту в цілому [10]. Як риса характеру креативність стосується особистості, а не властивості продуктів творчості, її слід розуміти як здатність людини до генерування нових і цінних витворів. Як риса характеру креативність відноситься до особистості людини, а не до характеристик творчого продукту.

Креативною називають особистість, яка має внутрішні передумови для творчої діяльності: особистісні утворення, специфіку когнітивної сфери, нейрофізіологічні задатки, що зумовлюють її творчу активність, креативність особистості – детермінанта її творчої активності. Творчою називають креативну особистість, яка внаслідок впливу зовнішніх факторів набула потрібні для актуалізації творчого потенціалу додаткові мотиви, особистісні утворення, здібності, що сприяють досягненню творчих результатів в одному чи кількох видах творчої діяльності. В даний час відбувається систематизація накопичених емпіричних фактів, створення типології творчості. Креативність виділяється в окремий аспект вивчення творчості, як внутрішній ресурс людини [11].

Складність дослідження, з огляду на міждисциплінарність, проблематики креативності та неоднозначність її розуміння дослідниками призводить до того, що незважаючи на безліч робіт у цій області, все ж таки існують значні прогалини, які стосуються її

взаємодії із соціальною філософією та пов'язують її з феноменом творчості.

Дослідження творчості, з точки зору психології, дає змогу стверджувати, що продуктивна творчість виникає лише в тому випадку, коли суб'єкт, реально зв'язаний з об'єктом, усвідомлює цей зв'язок, сам визначає себе у контексті цінностей, тобто діє як творець. Новизна отриманого продукту – основна властивість творчості. Вона пов'язана з його оригінальністю, несподіваністю, несхожістю на все, що існує наразі. Творчість розгортає креативні потенції людини [11].

Філософська рефлексія творчості, на відміну від філософського підходу, полягає в розкритті ролі методологічного підґрунтя креативної діяльності в гуманітарній сфері. Поняття креативності можна визначити як здатність людини до творчого переживання та усвідомлення вирішення себе як причин власних переживань та усвідомлень серед інших причин. Креативність – це реалізація новаторського процесу вирішення соціальних проблем та потреб.

Креативна діяльність виступає як складна система, в межах якої відбувається інтерпретація багатьох параметрів, що визначають кінцевий продукт.

Можна сміливо вести мову про те, реалізація творчого потенціалу сучасної інноваційної особистості як підґрунтя вимагає креативності та інноваційності.

На сьогодні творчість постає атрибутом самореалізації сучасної особистості, особистісним критерієм, який поступово звеличує людину та виховує її почуття. Творчість не слід зводити лише до неусвідомленого, мимовільного явища. Одна з фундаментальних властивостей творчості в тому, ще особистість не стільки споживає вже наявні знання, судження, вміння, стільки, так би мовити, створює нові [8].

Творчість – це особистісний критерій, оскільки в її полі зароджуються і збагачуються якості, які поступово звеличують людину, виробляють високі самки, віддзеркалюють її цінності, виробляють активну життєву позицію. Її можна розуміти як прорив кордонів відомого, вихід за межі тривіального, стереотипного. Отже повертаючись до наших запитань можна констатувати наявність початкових позицій, але беззаперечним являється синкретичний зв'язок творчості та креативності.

Таким чином, спеціалізоване дослідження творчої діяльності – це все ще перспектива майбутнього. Дослідження проблеми творчості в добу глобалізації має суттєве соціальне підґрунтя і потребує подальшого особливого методологічного обґрунтування та дослідження.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва О. В. Творчество: свобода и необходимость: сущность творчества. Пути повышения творческой активности // О. В. Афанасьєва. – М. : Молодая Гвардия, 1995. – 362 с.
2. Барышева Т. А. Креативность: Диагностика и развитие: монография // Т. А. Барышева. – СПб. Изд-во: РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. – 205 с.
3. Великий тлумачний словник української мови // 7-е видання: Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. на CD) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпін': ВТФ "Перун", 2009. – 1736 с.
4. Гузенко В. О. Феномен творчості. Соціально-філософський аналіз / В. О. Гузенко. – автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03. – Дніпропетровськ, 1997. – 17 с.
5. Дубина И. Н. Творчество как феномен социальной коммуникации / И. Н. Дубина. – автореф. дис. ... канд. филос. наук :

спец. 09.00.11–социальная философия. – Барнаул, 1999. – 23 с.

6. Ермолаева–Томина Л. Б. Психология художественного творчества. Учебное пособие для вузов // Л. Б. Ермолаева–Томина. – М. : Академический Проект, 2003. – 304 с.

7. Зубарева О. Г. Проблема творчості: соціально-філософський аспект / О. Г. Зубарева. – автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Дн–ськ, 2012. – 19с.

8. Пурло Е. Ю. Роль жизненной творческой позиции в переживании личности экзистенциального кризиса / Е. Ю. Пурло // Наука і освіта. – 2009. – № 8. Спецвипуск : проект "Психологія особистості: теорія, досвід, практика". – С. 120–124.

9. Роменець В. А. Психологія творчості. Навч. посіб. / В. А. Роменець. – К. : Либідь, 2001. – 288 с.

10. Туриніна О. Л. Психологія творчості : навч. посіб. / О. Л. Туриніна. – К. : МАУП, 2007. – 160 с.

11. Шпачинський І. Л. Творчий потенціал особистості і його реалізація в умовах трансформації суспільства / І. Л. Шпачинський. – автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03–соціальна філософія та філософія історії. – Одеса, 2006. – 22 с.

12. Ушаков Д. В. Одаренность, творчество, интуиция // Основные современные концепции творчества и одаренности / Д. В. Ушаков. – М. : Молодая Гвардия, 1997. – С. 78–89.

13. Философский энциклопедический словарь. – М. : ИНФРА – М, 2000. – 576 с.

References

1. Afanas'eva O. V. Tvorchestvo: svoboda i neobходimost': sushhnost' tvorchestva. Puti povыsheniya tvorcheskoj aktivnosti // O. V. Afanas'eva. – M. : Molodaja Gvardija, 1995. – 362 s.
2. Barysheva T. A. Kreativnost': Diagnostika i razvitiye: Monografija // T. A. Barysheva. – SPb. Izd-vo : RGPU im. A. I. Gercena, 2002. – 205 s.
3. Velykij tлумachnyj slovnkyk ukrai'ns'koi' movy // 7-e vydannja: Velykij tлумachnyj slovnkyk suchasnoi' ukrai'ns'koi' movy (z dod., dopov. na CD) / Uklad. i golov. red. V. T. Busel. – K. : Irpin': VTF "Perun", 2009. – 1736 s.
4. Guzenko V. O. Fenomen tvorчosti. Social'no-filosofs'kyj analiz / V. O. Guzenko. – avtoref. dys. ... kand. filос. nauk : 09.00.03. – Dnipropetrovs'k, 1997. – 17 s.
5. Dubina I. N. Tvorchestvo kak fenomen social'noj kommunikacii / I. N. Dubina. – avtoref. dis. ... kand. filос. nauk : spec. 09.00.11 – social'naja filosofija. – Barnaul, 1999. – 23 s.
6. Ermolaeva–Tomina L. B. Psihologija hudozhestvennogo tvorчestva. Uchebnoe posobie dlja vuzov // L. B. Ermolaeva–Tomina. – M. : Akademicheskij Proekt, 2003. – 304 s.
7. Zubarjeva O. G. Problema tvorчosti: social'no-filosofs'kyj aspekt / O. G. Zubarjeva. – avtoref. dys. ... kand. filос. nauk : spec. 09.00.03 – social'na filosofija ta filosofija istorii'. – Dn–s'k, 2012. – 19 s.
8. Purlo E. Ju. Rol' zhiznennoj tvorcheskoj pozicii v perezhivanii lichnosti jekzistencial'nogo krizisa / E. Ju. Purlo // Nauka i osvita. – 2009. – № 8. – Specvypusk : proekt "Psihologija osobistosti: teorija, dosvid, praktika". – S. 120–124.
9. Romenc' V. A. Psihologija tvorчosti. Navch. posib. / V. A. Romenc'. – K. : Lybid', 2001. – 288 s.
10. Turynina O. L. Psihologija tvorчosti: Navch. posib. / O. L. Turynina. – K. : MAUP, 2007. – 160 s.
11. Shpachyn'skyj I. L. Tvorchyj potencial osobystosti i jogo realizacija v umovah transformacii' suspil'stva / I. L. Shpachyn'skyj. – avtoref. dys. ... kand. filос. nauk : spec. 09.00.03 – social'na filosofija ta filosofija istorii'. – Odesa, 2006 – 22 s.
12. Ushakov D. V. Odarennost', tvorчestvo, intuicija // Osnovnye sovremennye koncepcii tvorчestva i odarennosti // D. V. Ushakov. – M. : Molodaja Gvardija, 1997. – S. 78–89.
13. Filосofskij jenciklopedicheskij slovar'. – M. : INFRA – M, 2000. – 576 s.

Grekova V. S., postgraduate student Department of Philosophy and Political Sciences, National Metallurgical Academy of Ukraine (Ukraine), vjgrekova@gmail.com

Arts and Creativity: syncretic relationship

The concepts of creation and creativity of the individual. Conducted comparative analysis of these concepts. The basic differences in the interpretation and use of the socio-philosophical perspective. Substantiates the idea that art and creativity are inextricably linked.

Keywords: art, creativity, innovation, creativeactivity, being, personality.

Грекова В. С., аспірантка кафедри філософії та політології, Національна Металургічна академія України (Україна), vikgrekova@gmail.com

Творчество и креативность: синкретическая связь

Рассматриваются понятия творчества и креативности личности. Проводится компаративный анализ указанных понятий. Раскрываются основные отличия трактовки и использования в социально-философском аспекте. Отстаивается мнение, что творчество и креативность неразрывно связаны между собой.

Ключевые слова: творчество, креативность, инновационность, творческая деятельность, бытие, личность.

* * *

УДК 140.8:316.3

Попович О. В.

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософських наук, декан гуманітарного факультету, Державний вищий навчальний заклад "Приазовський державний технічний університет" (Україна, Маріуполь), popovich_o_v@pstu.edu

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ ЯК АДАПТАЦІЯ

Соціалізація особистості відбувається завдяки передачі геннокультурної інформації, у процесі якої успадковані епігенетичні правила з більшою вірогідністю використовують відповідні культургени, що є можливим за допомогою механізму адаптації. Одним з наслідків успішного пристосування індивіда до змін зовнішнього середовища, встановлення рівноваги з середовищем, або окремих актів оптимальної взаємодії з ним, є досягнення такого внутрішнього стану, характеристики якого, корелюють з тими ознаками, що мисляться у змісті поняття "гармонія".

Ключові слова: соціалізація, адаптація, креативна особистість, соціокультурний простір, культура.

Питання ролі та місця феномену соціалізації в житті суспільства завжди було актуальною проблемою. Особливого напруження його розв'язання набуло в межах теоретичної дискусії кінця ХХ – початку ХХІ ст., коли світ переживав період переходу від індустріального до інформаційного суспільства. Процеси глобалізації та інформатизації невідворотно змінюють наявні суспільні відносини в усіх сферах – політичній, правовій, економічній, сімейній, побутовій, соціальній, культурній тощо і вимагають адаптивної активності від усіх без винятку суцільних нині індивідів.

Внаслідок набуття людством статусу інформаційного суспільства вносяться значні зміни у соціальну структуру і наявні механізми та методи її функціонування. З'являються нові суспільні групи, зміщуються акценти владних механізмів, змінюється структура відносин у суспільстві. Знання процесів, що відбуваються, дослідження їх тенденцій і прогнозування можливих результатів стають важливою складовою соціалізації не лише нового покоління громадян. Це обумовило появу нового статусу креативної особистості, що, у свою чергу, презентує нову групу в суспільстві, стан якого визначається контекстом глобалізації культуротворення, відбувається радикальна зміна уявлення про професійну придатність чи відповідність для фахівців з досвідом, і освітою попередніх стандартів.

Як суспільно-історичний всезагальний набуток соціокультурний простір утримує в собі напрацьований століттями потенціал, що розгортається в напруженому полі системи наукового знання, яке відображає людський досвід буття й творення культури. Накопичений досвід робить необхідним виокремлення різних теоре-

тичних підходів до аналізу значення і змісту історично змінного поняття соціалізації в системі культури.

Варто зазначити, що важливий внесок у теорію соціалізації особистості зробили представники психоаналізу, зокрема, П. Бррроно, М. Кляйн, А. Салліван, З. Фрейд, А. Фрейд, К. Хорні, К.-Г. Юнг. Не можна також недооцінювати і здобутки представників когнітивної психології (Е. Зандлер, Х. Мак-Дауголл, К. Ріцлер, Т. Шибутані, М. Шеллер), і напрацювання лінгвістичної естетико-психологічної гілки (В. Брендаль, Л. Ельмелер, Ф. Де Соссюр). Наш аналіз показує, що різні науки підходять до вивчення процесів адаптації і соціалізації з різних аспектів, адже для антропологів (Ф. Лінтон, Б. Малиновський, А. Радкліфф-Браун) соціалізація – є передусім трансмісія культури від одного покоління до іншого. Антиподний процес отримав назву "інкультурації". Разом з цим, не дивлячись на багатоманітність підходів до осмислення соціалізації особистості, саме адаптаційний аспект цього феномена розглянутий недостатньо.

Мета дослідження – аналіз сутності і особливостей соціалізації особистості як адаптації. Для реалізації цієї мети необхідно вирішити такі завдання: 1) дослідити механізм соціалізації особистості та його особливості; 2) виявити наслідки успішного пристосування індивіда до змін зовнішнього середовища.

На основі попередніх напрацювань науковців (Ю. Волков, Л. Гофман, І. Громов, В. Добренков, Б. Єрасов, І. Курапова, І. Мацкевич, О. Мудрик, Н. Перинська, В. Семенов, Ж. Тощенко, О. Шестопал та ін.) є всі підстави стверджувати, що соціалізація людини починається з появою на світ і триває до кінця життя. Колосальний і всебічний соціальний досвід людської життєдіяльності індивід починає переймати з нуля, щоб набути права і спроможності виконувати певні соціальні ролі і місії.

Необхідно також враховувати, що в історичному плані соціалізація залежить від типу культури, до якої належить індивід. В кожному історичному типі суспільства існують свої особливі механізми, які регулюють процеси входження індивіда в певний колектив [1, с. 129].

Для більш глибокого осмислення сутності соціалізації особистості як адаптації необхідно звернутися до надбань психологічної науки. Наш аналіз психологічного аспекту з означеної тематики показує, що в різних наукових школах поняття соціалізації набувало різної інтерпретації: 1) у необіхевіоризмі – як соціальний вишкіл (може бути актуальним, на наш погляд, для людини з соціальними деприваціями); 2) у символічному інтеракціонізмі – як результат соціальної взаємодії, (нам здається, може становити наукову цінність, особливо актуальним є для людини з різними випадками психопатії); 3) у гуманістичній психології – як самоактуалізація "Я"-концепції (найбільш актуально для людини з вираженими порушеннями соціальної адаптації).

Дослідженням проблеми соціалізації особистості займалися вчені різних шкіл, у тому числі і французький психолог Р. Заззо, який вважає, що "еволюція дитини полягає не в переході від несоціального до соціального, а в послідовній зміні форм соціальності" [7, с. 491]. Що ж до самого поняття соціалізація, то це є